

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. декана факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу

 Тетяна МІРОНЧУК

«30» серпня 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Основи геополітики та геостратегії

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
освітня програма «Міжнародні відносини»
вид дисципліни за вибором
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

«29» серпня 2023 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Ірина ПЕРЕСІПКІНА, канд. політ. наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

В.о. завідувача кафедри Дмитро МИКОЛЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Гарант освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини» (бакалаврського рівня)

 Євгенія СОЛОВИХ
(ім'я та прізвище)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу

Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА
(підпис) (ім'я та прізвище)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Основи геополітики та геостратегії**» складена відповідно до програми підготовки за першим (бакалаврським) рівнем відповідно до освітньо-професійної програми «**Міжнародні відносини**» підготовки **бакалавра** за спеціальністю **291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»** у 8 семестрі.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є розширення і закріплення набутих знань з міжнародної політики через введення нового підходу – аналізу світового політичного процесу крізь призму геополітики та геостратегії.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни полягають у формуванні:

формування загальних компетентностей

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

формування спеціальних компетентностей

СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

СК11. Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

СК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	
Семестр	
8-й	
Лекції	
32 год.	
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	
Лабораторні заняття	

год.	
Самостійна робота	
56 год.	
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані програмні результати навчання

знання:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

уміння/навички:

РН13. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Теоретичні основи та концептуальні підходи до вивчення геополітики та геостратегії.

Тема 1. Міжнародна політика та геополітика. Місце геополітики та геостратегії в структурі світового політичного процесу.

Світовий політичний процес як предмет політичного аналізу. Особливості міжнародної політики. Місце геополітики та геостратегії у міжнародній політиці.

Тема 2. Геополітика як наукова дисципліна. Геополітика та геостратегія.

Поняття про геополітику. Різні підходи до розуміння сутності. Об'єкт геополітики. Конкретні об'єкти геополітичних досліджень. Предмет геополітики. Рівні геополітичних досліджень. Основні методи сучасної геополітики. Структура геополітики. Зовнішня та внутрішня геополітика. Загальні геополітичні дисципліни. «Галузеві» геополітичні дисципліни. Комплексні та прикладні геополітичні дисципліни. Міжпредметні зв'язки геополітики. Провідні функції геополітики. Геостратегія, як практичний напрям геополітики.

Тема 3. Основні категорії та закони геополітики.

Геополітичний простір, його сутність. Геополітичні поля. Ендемічне поле. Прикордонне поле. Перехресне поле. Тотальне поле. Геополітична опорна точка. Метаполе. Геополітичні відносини. Геополітичний баланс сил. Геополітичний контроль. Типи контролю над геопростором. Категорії геополітики: геополітична експансія, геополітичний конфлікт, геополітичне положення, геополітична могутність, геополітичні інтереси,

геополітичний кодекс (код), геостратегія. Геополітична свідомість, її витoki. Геополітичні аспекти національної ідеї. Основні закони геополітики. Закон планетарного дуалізму – протистояння телурократії й таласократії. Дискусійність законів геополітики.

Тема 4. Розвиток геополітичних концепцій.

Основні підходи до періодизації розвитку геополітики. Геополітичні мотиви у працях вчених Давнього Сходу. Формування геополітичних ідей в античну епоху. Геополітичні погляди Аристотеля. Середньовічна геополітична думка. Вчення ІбнХальдуна. Географічний детермінізм як основа геополітичних ідей Нового часу. Погляди провідних європейських вчених Нового часу. Зародження геополітики як науки. Геополітичні ідеї Ф. Ратцеля. Геополітичні погляди Р. Челлена. Концепція «Серединної Європи». Теорія «морської могутності» А. Мехена. Геополітична теорія Х. Дж. Маккіндера. «Хартленд». Французька школа «географії людини» П. В. де ла Блаша. Геополітична концепція Н. Спикмена. Геополітичні погляди К. Хаусхофера. Нацистська геополітика. Євразійство як геополітичне вчення. Ідеї провідних євразійців.

Тема 5. Сучасні геополітичні теорії і напрями досліджень.

Повоєнна європейська та американська геополітика. Провідні сучасні школи геополітичної думки. Атлантизм. Неоатлантизм. Уніполярна геополітична модель світу. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона. Поліцентризм — багатополярність світу. «Радикальна географія». Критика імперіалізму. «Континенталізм» в європейській геополітичній думці. «Нові праві»: особливості геополітичних поглядів. Мондіалізм. Неомондіалізм: провідні концепції. «Критична» геополітика: основні напрями досліджень. Мультикультуралізм. Прикладна геополітика. Неоєвразійство. Провідні напрями неоєвразійства. Геополітичні доктрини українських вчених та політиків. Основні геополітичні концепції в суспільно-політичній думці України.

Розділ 2. Геополітична організація світу.

Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.

Перші держави на Близькому Сході, їх геополітична взаємодія. Держави Південної та Східної Азії. Геополітика Перської держави. Античні держави-поліси. Держава Александра Македонського як геополітичне утворення. Геополітика Римської держави; формування, розвиток і загибель імперії. Візантійська імперія. Геополітичні аспекти виникнення, розвитку і розпаду Арабського халіфату. Геополітика середньовічних європейських держав. Геопросторові політичні структури в середньовічній Америці. Геополітичні аспекти Великих географічних відкриттів. Вестфальська геополітична епоха. Геополітика Наполеона. Віденська геополітична епоха. Паризька геополітична епоха: проблеми виділення. Берлінська епоха. Перша світова війна. Версальско-Вашингтонська епоха. Друга світова війна. Ялтинсько-Потсдамська епоха. Біполярний світ. Біловезька епоха. Нью-Йоркська епоха: дискусійність виділення.

Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.

Світова територіальна організація політичної сфери суспільного життя. Геополітична структуризація світу. Геополітичні макрорегіони світу. Геополітичні регіони. Геополітичні субрегіони. Геополітичні «вісі», «полюси» («центри»). Біполярна геополітична модель світу після Другої світової війни. Сучасна глобалізація. Уявлення про уніполярний світ. «Новий світовий порядок». Багатополярна і багатоярусна геополітична

модель сучасного світу. Геополітична взаємодія цивілізацій на міжнародній арені: співпраця і конфлікти. Регіоналізація геополітичних процесів. Держави світу. Основні геополітичні порядки (рівні) держав світу. Гео економічна структура світу. Моделі «Північ–Південь», «Захід–Схід». Модель світу відповідно до теорії І. Валлерстайна. Великі гео економічні простори на Землі. Геополітика і Світовий океан. Державні території у Світовому океані. Території зі змішаним правовим режимом. Міжнародні території. Міжнародні протоки та канали. Геополітична та гео економічна ситуація в Арктиці. Геополітична ситуація в Антарктиці.

Тема 8. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.

Геополітичний конфлікт, типи геополітичних конфліктів. Міждивілізаційні конфлікти. Інформаційна геополітика. Геоінформаційні конфлікти. Інформаційні війни. Війна як інструмент геополітики в історії людства. Воєнно-політичний конфлікт: об'єкт, предмет, засоби, суб'єкти, типології воєнно-політичних конфліктів. Геополітичний аналіз воєнно-політичних конфліктів. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі. Гео економічний конфлікт.

Тема 9. Геополітика та геостратегія держави.

Держава як основний елемент геополітичної структури світу. Геополітичне положення держави. Основні характеристики геополітичного положення держави. Державний геополітичний простір, його складові. Державні кордони, їх геополітичні функції. Внутрішньодержавна геополітична структура. Геополітичні регіони. Геополітичні аспекти регіональної політики. Геостратегія держави на міжнародній арені. Типи геостратегій. Основні види експансіоністської геостратегії. Геополітичні інтереси держави. Національні інтереси держави: проблеми визначення і реалізації. Захист «легітимних» геополітичних інтересів. Національна безпека держави, її складові. Геополітика держави як засіб забезпечення національної безпеки. Геополітичні коди (кодекси) у зовнішній політиці держав.

Розділ 3. Геополітика держав світу.

Тема 10. Геополітика провідних європейських держав.

Геополітичні та гео економічні аспекти утворення і розвитку ЄОВС – ЄЕС – ЄС. Розширення ЄС на схід: геополітичні та гео економічні наслідки. Геополітичні перспективи подальшого розвитку ЄС. НАТО: геополітичні засади створення і розвитку. Трансформація НАТО. Геополітичне розширення НАТО, основні наслідки. Сучасна геостратегія НАТО. Геополітика Великої Британії в повоєнний період. Геостратегія Великої Британії часів М. Тетчер. Геополітика Великої Британії в Європі. Сучасна геостратегія Великої Британії. Геополітика повоєнної Франції. Геостратегія Франції на міжнародній арені при президенті Ш. де Голлі. Ядерний та космічний аспекти геополітики Франції. Геополітичні інтереси Франції в Африці. Сучасна геополітика Франції. Геополітика ФРН. Об'єднання двох Німеччин. Формування нової геополітичної моделі сучасної ФРН. Геостратегія об'єднаної Німеччини в Європі та світі. Геополітична ситуація в Середземномор'ї. Геополітика сучасної Італії в Європі. Геополітика Іспанії. Геополітична ситуація в Центральній Східній Європі. Сучасні геополітичні інтереси держав регіону.

Тема 11. Геополітика США в сучасному світовому процесі.

Історичний розвиток геополітики США. «Доктрина Монро». Геополітичне розширення США в XIX ст. Концепція «ізоляціонізму». Геополітика «великого кийка». Прояви інтервенціонізму в кінці XIX ст., під час Першої світової війни. Геополітика США напередодні та під час Другої світової війни. Геополітика США періоду «холодної війни». Доктрина Г. Трумена. Політика «стримування» СРСР. Геополітика «гнучкого реагування». Період «розрядки». «Ренесанс» «холодної війни». Геополітична перемога США. Неоатлантизм в теорії і зовнішній політиці США. Геополітична експансія США до басейну Перської затоки. Окупація Афганістану та Іраку. Роль США в НАТО. Геополітика США в Європі. Взаємовідносини США з провідними державами Західної Європи. Геостратегія США щодо КНР. Геополітика США стосовно Японії. Геостратегічний «Джакотський трикутник». Геостратегія США в Південно-Східній та Південній Азії. Стратегія США на Близькому Сході. Геополітичні інтереси США в Африці. Геополітика США щодо країн Північної та Тропічної Африки. Геостратегічна роль США в Америці. Геополітичні інтереси США в Латинській Америці.

Тема 12. Геополітика провідних держав Азії.

Геополітичне положення КНР. Геополітична ідея «Великого Китаю». Зростання геополітичної могутності КНР. Геополітичні і гео економічні аспекти взаємовідносин між КНР і США. Геополітична проблема Тайваню. Регіональна геополітика КНР. Японія як геостратегічний союзник США. Проблема «Північних територій». Взаємовідносини між Японією і Китаєм. Регіональна геополітика Японії. Геополітичні проблеми утворення незалежної Індії. Взаємовідносини між Індією і Пакистаном; лінія геополітичної напруги в Кашмірі. Відносини між Індією і КНР. Геостратегія Індії в басейні Індійського океану. Геополітика сучасного Пакистану. Теорія ісламського світового порядку. Геополітичні проблеми взаємовідносин ісламського і західного світів. Арабські країни; спільні риси геополітики. Геополітична роль Саудівської Аравії. Гео економічний потенціал Ірану, його геополітика. Геополітика Туреччини, її роль у Чорноморському регіоні та на Близькому Сході. Геополітичні аспекти проблеми Кіпру.

Тема 13. Геополітична ситуація в Африці та Латинській Америці.

Геополітичні процеси в Африці. Вплив західних держав на геополітичний і гео економічний простір Африки. Міжетнічні і міжрелігійні конфлікти на теренах Африки. Регіональна інтеграція. Арабські країни Північної Африки. Геополітична роль Єгипту. Магрибські країни: особливості геополітики і гео економіки. Геополітична ситуація в Західній Африці. Нігерія – провідний актор: зовнішня та внутрішня геополітика. Геополітична ситуація в Центральній Африці; проблеми врегулювання конфліктів. Геополітична ситуація в Східній Африці. Південна Африка – провідна країна континенту. Геополітика Південно-Африканська Республіка. «Африканський ренесанс». Гегемоністський вплив США на геополітичний і гео економічний простір Латинської Америки: історія і сучасність. Інтеграційні процеси в Латинській Америці. Субрегіональні інтеграційні угруповання. Антиамериканські тенденції в геополітиці окремих держав Латинської Америки. Геополітика Куби та Венесуели. Геополітика Мексики; протиріччя між латиноамериканською солідарністю й економічною інтеграцією зі США. Геополітична і гео економічна роль Бразилії в Латинській Америці. Геостратегія Бразилії на міжнародній арені. Геополітика Аргентини. Геополітика та гео економіка Чилі.

Тема 14. Становлення та сучасний стан геополітики в Україні.

Державна територія України, її кордони. Геополітичне положення України: глобальне, регіональне та локальне. Геополітичні аспекти розвитку України. Давньоруські князівства на теренах України. Експансія Великого князівства Литовського та Польського королівства. Річ Посполита. Українські землі у XVII–XVIII ст. Незалежна Україна. Розвиток геополітичної думки в українській науці. Національні інтереси України, їх забезпечення. Забезпечення національної безпеки. Геополітична регіоналізація України. Внутрішня геополітика в Україні. Сучасна геостратегія України на міжнародній арені. Геостратегічний вектор на інтеграцію з ЄС. Основні проблеми практичної реалізації. Геостратегічний вектор на інтеграцію з НАТО: шляхи реалізації. Геополітика України щодо держав Центральної та Східної Європи.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах				Обсяг у годинах			
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	пз	с.р.		л	п	с.р.
Тема 1. Міжнародна політика та геополітика. Місце геополітики та геостратегії в структурі світового політичного процесу.	8	2	2	4				
Тема 2. Геополітика як наукова дисципліна. Геополітика та геостратегія.	8	2	2	4				
Тема 3. Основні категорії та закони геополітики.	8	2	2	4				
Тема 4. Розвиток геополітичних концепцій.	8	2	2	4				
Тема 5. Сучасні геополітичні теорії і напрями досліджень.	8	2	2	4				
Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.	8	2	2	4				
Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.	8	2	2	4				
Тема 8. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	8	2	2	4				
Тема 9. Геополітика та геостратегія держави.	8	2	2	4				
Тема 10. Геополітика провідних європейських держав.	12	4	4	4				
Тема 11. Геополітика США в сучасному світовому процесі.	12	4	4	4				

Тема 12. Геополітика провідних держав Азії.	8	2	2	4				
Тема 13. Геополітична ситуація в Африці та Латинській Америці.	8	2	2	4				
Тема 14. Становлення сучасний стан геополітики в Україні.	8	2	22	4				
Усього годин	120	32	32	56				

4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назва теми	Кількість годин
	Денна
Тема 1. Міжнародна політика та геополітика. Місце геополітики та геостратегії в структурі світового політичного процесу.	2
Тема 2. Геополітика як наукова дисципліна. Геополітика та геостратегія.	2
Тема 3. Основні категорії та закони геополітики.	2
Тема 4. Розвиток геополітичних концепцій.	2
Тема 5. Сучасні геополітичні теорії і напрями досліджень.	2
Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.	2
Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.	2
Тема 8. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	2
Тема 9. Геополітика та геостратегія держави.	2
Тема 10. Геополітика провідних європейських держав.	4
Тема 11. Геополітика США в сучасному світовому процесі.	4
Тема 12. Геополітика провідних держав Азії.	2
Тема 13. Геополітична ситуація в Африці та Латинській Америці.	2
Тема 14. Становлення сучасний стан геополітики в Україні.	2
Разом	32

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Види, зміст самостійної роботи	Денна форма
Тема 1. Міжнародна політика та геополітика. Місце геополітики та геостратегії в структурі світового політичного процесу. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 1.	4
Тема 2. Геополітика як наукова дисципліна. Геополітика та геостратегія. <i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 2.	4

<p>Тема 3. Основні категорії та закони геополітики.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 3.</p>	4
<p>Тема 4. Розвиток геополітичних концепцій.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 4.</p>	4
<p>Тема 5. Сучасні геополітичні теорії і напрями досліджень.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 5.</p>	4
<p>Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 6.</p>	4
<p>Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 7.</p>	4
<p>Тема 8. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 8.</p>	4
<p>Тема 9. Геополітика та геостратегія держави.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 9.</p>	4
<p>Тема 10. Геополітика провідних європейських держав.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 10.</p>	4
<p>Тема 11. Геополітика США в сучасному світовому процесі.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 11.</p>	4
<p>Тема 12. Геополітика провідних держав Азії.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 12.</p>	4
<p>Тема 13. Геополітична ситуація в Африці та Латинській Америці.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 13.</p>	4
<p>Тема 14. Становлення сучасний стан геополітики в Україні.</p>	4

Завдання: ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Основи геополітики та геостратегії», Тема 14.	
Разом	56

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Навчальним планом не передбачено.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП відображає табл. 7.1

Таблиця 7.1

Методи навчання та засоби діагностики результатів навчання за освітньою компонентною «Основи геополітики та геостратегії»

Шифр ПРН (відповідно до ОНП) Програмні результати навчання (відповідно до ОПП)	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання
РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних завдань, письмової залікової роботи.
РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних завдань, письмової залікової роботи.
РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних

		завдань, письмової залікової роботи.
РН13.	Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.
		Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних завдань, письмової залікової роботи.

Замість виконання завдань (вивчення тем) можуть також додатково враховуватись такі види активностей здобувача: участь в майстер-класах, форумах, конференціях, семінарах, зустрічах з проблем використання сучасних освітніх технологій (з підготовкою есе, прес-релізу, інформаційного повідомлення тощо, що підтверджено навчальною програмою заходу чи відповідним сертифікатом).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні дисципліни «Основи геополітики та геостратегії» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий. Контроль з дисципліни складається з поточного контролю.

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи здобувача під час лекційних та практичних занять (групова дискусія, тренінгові завдання);
- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проектних завдань в ході індивідуально / командної роботи здобувачів;
- контроль та оцінювання вмінь вирішувати аналітичні та інші завдання;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- оцінювання вмінь та навичок проводити фокус-групи, збирати та оброблювати дані.

На практичному занятті здобувач може отримати від 1 до 4 балів. Максимально здобувач може отримати 60 балів в ході лекційних та практичних занять.

Сума балів за виконані завдання на практичному занятті наведена в пункті 9.

Поточний контроль самостійної роботи здобувачів проводиться у формі опрацювання навчальної літератури за темою, підготовка доповідей та презентацій.

Сума балів, які здобувач може набрати за поточним контролем, дорівнює 60.

Розрахункова шкала для оцінювання роботи здобувачів за **поточним контролем**:

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал.
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань,

	пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Підсумковий семестровий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на основі проведення заліку. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок здобувачів, набутих під час вивчення зазначених тем.

Сума балів, які здобувач може набрати за підсумковим контролем, дорівнює 40.

Сума балів за виконані завдання на практичному занятті наведена в пункті 9.

Здобувачі, знання яких оцінені мінімально необхідною для складання заліку кількістю балів, не мають право на виконання додаткових завдань для підвищення отриманої кількості балів.

Здобувачі, які були відсутні на лекції чи семінарському занятті, або отримали незадовільну оцінку, відпрацьовують пропущене заняття або незадовільну оцінку викладачу у дні його консультацій за графіком, затвердженим кафедрою.

Для відпрацювання здобувач зобов'язаний надати індивідуально виконане завдання за темою пропущеного заняття та продемонструвати належний рівень теоретичної підготовки за темою заняття, яке відпрацьовується.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового **заліку** в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Основи геополітики та геостратегії».

Підсумковий контроль здійснюється після вивчення дисципліни.

Проведення заліку у вигляді **залікової роботи (білету)**. У одному білеті запропоновано 2 питання, одне питання оцінюється у 20 балів. Загальна кількість балів за успішне виконання залікової роботи – 40.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборонаю відвідування ЗВО здобувачам денної форми навчання

надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти **залік дистанційно на платформі Moodle** в дистанційному курсі «Основи геополітики та геостратегії» <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5474>

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Оцінка успішності здобувача з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок за поточним та підсумковим контролем.

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового заліку

Поточний контроль, самостійна робота														Ра зо м	За лік	Су ма		
Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 6	Т. 7	Т. 8	Т. 9	Т. 10	Т. 11	Т. 12	Т. 13	Т. 14					
4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	4	4	4	60	40	100

Набрана кількість рейтингових балів здобувачем є основою для оцінки.

За результатами поточного та підсумкового контролю здобувач може набрати від 0 до 100 балів включно.

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів за 4 бальною шкалою

Високий рівень 3-4 бали	Відповідь здобувача характеризується повним, глибоким та змістовним знанням теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями дисципліни, його відповіді характеризуються креативним підходом.
Середній рівень 2 бали	Відповідь здобувача характеризується повним і змістовним знанням теоретичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями. Але він допускає деякі неточності, його відповіді не характеризуються креативним підходом.
Низький рівень 1 бал	Відповідь здобувача характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так практичного матеріалу. Він допускає багато помилок у відповідях.
Незадовільний рівень 0 балів	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Шкала оцінювання

	Оцінка за національною шкалою
--	-------------------------------

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: Моногр. Київ: Логос, 2005. 286 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Харків: Фабула, 2018. 288 с.
3. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
4. Геополітика: енциклопедія / за ред.чл.-кор. Є.М.Суліми. Київ: Знання України, 2012. 919 с.
5. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія: підручник. Київ: Центр учб. л-ри, 2012. 416 с.
6. Дністрянський М.С. Геополітика: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 436 с.
7. Дорошко М. С., Шпакова Н. В. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
8. Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. Харків: Фоліо, 2021. 590 с.
9. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ: Наш Формат, 2020. 320 с.
10. Ковальова О.О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір: Монографія. Київ: Іп-т держави і права ім. В. М. Корецького н Ан України, 2013. 338 с.
11. Кондратенко О.Ю. Класична та сучасна геополітика: ретроспективний аналіз. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. Вип. 9 (1). С. 48-59.
12. Кондратенко О. Ю. Перспективи зміни парадигми світового порядку у контексті російсько-української геополітичної кризи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 120(1). С. 47-58.
13. Кондратенко О. Ю. Концептуальні основи геополітики та геостратегії. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2015. № 2. С. 129-139.
14. Крисаченко В. Геополітика. *Науковий інструментарій українознавця. Довідник*. Київ: ННДІУВІ, 2012. 365 с.
15. Кудряченко А.І. Геополітика: підручник. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
16. Прийдун С. В. Трансформація зовнішньої політики України: європейсько-атлантичний аспект (1991–2015) : автореферат дис...– канд. істор. наук: 07.00.02. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2019. 19 с.
17. Страдвел Дж. Чому Азії вдалося. Київ: Наш Формат, 2017. 448 с.
18. Сутула О.А. Сутність сучасних геополітичних концепцій: загальна характеристика. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2018. №33. С. 121-130.
19. Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Брайчевський Ю.С. Політична географія і геополітика: Навч. посіб. Київ: Либідь, 2007. 255 с.

Додаткова

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерст-во: Пер. з англ. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 203 с.
2. Геополітика: енциклопедія: / за ред. Є.М. Суліми ; редкол.: Є.М. Суліма (голова), М.А. Шепелєв (заст. голови), В.В. Кривошеїн та ін. Київ: Знання України, 2013. 920 с.
3. Геополітика України (Військовий аспект): Навч. посібн. / Шлемкевич Л. П., Ткачук П. П., Гетьманчук М. П. та ін.. Львів: Військовий інститут, 2004. 835 с.
4. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.Гуменюка і проф. С. Шергіна. Київ: Університет «Україна», 2009. 508 с.
5. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 256 с.
6. Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології: Моногр. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка. 2003. 114 с.
7. Добровольський О. В. Геополітичний розвиток Південної Азії, Океанії, Африки й Латинської Америки та інтереси України. Київ: Універс. вид-во «Пульсари», 2006. 128 с.
8. Етнополітична карта світу ХХІ ст.: Методичний та предметний коментарі / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак. Тернопіль: Мандрівець, 2000. 240 с.
9. Кандиба Ю. І. Політична географія з основами геополітики: Навч.-метод. комплекс / Кандиба Ю. І., Кучер І. І. Харків, 2010. 100 с.
10. Ліпкан В. А. Національна безпека України. Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.
11. Лотоцький С., Трохимчук С. Україна в світовому геополітичному просторі. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 192 с.
12. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика: навч. посіб. Київ: Либідь, 2003. 176 с.
13. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підручн. / 2-ге вид, доп. та випр. Київ: Кобза, 2003. 528с.
14. Мартинюк В. О., Троян С. С. Політична географія та геополітика: Словник-довідник. Київ: НВЦ ВО, 2005. 224 с.
15. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі. Київ: НІСД, 2003. 432 с.
16. Словник геополітичних термінів та понять / упоряд. і ред. В. С. Крисаченко; за заг. ред. О. С. Власюка, П. П. Кононенка. Київ: ПЦ «Фоліант», 2008. 208 с.
17. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. Київ: МАУП, 2002. 488 с.
18. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник. Київ: Либідь, 2006. 712 с.

11. ПОСИЛАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ, ВІДЕО-ЛЕКЦІЇ, ІНШЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. https://europa.eu/european-union/index_en – офіційний сайт Європейського Союзу
2. <http://www.nato.int/cps/uk/natolive/index.htm> – офіційний сайт НАТО
3. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/612-14> – Закон України «Щодо відносин України і Організації Північно-Атлантичного Договору (НАТО)»
4. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> – Закон України «Про Основні напрями зовнішньої політики України»
5. <http://mfa.gov.ua/ua> – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України

12. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗА ДЕННОЮ ФОРМОЮ В УМОВАХ ПОДОВЖЕННЯ ДІЇ ОБСТАВИН НЕПОБОРНОЇ СИЛИ

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/ розпоряджень ректора/ проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Основи геополітики та геостратегії» <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5474>